

سازمان امور مالیاتی کشور

اولویت های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹

مرکز آموزش، پژوهش و برنامه ریزی مالیاتی

معاونت پژوهشی

۱۳۹۹

پژوهشگر محترم

فهرستی که در اختیار شما قرار گرفته است، اولویت های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹ می باشد که بر اساس نیازها و برنامه های آتی سازمان، در دو حوزه طراحی و تحلیل سیاست ها و ارزیابی عملکرد سیاست ها (سیاست هایی که در گذشته طراحی شده و هم اکنون در حال اجرا هستند)، انتخاب شده اند. خواهشمند است پس از مطالعه دقیق چارچوب کلی هر یک از موضوعات، طرح پیشنهادی خود را با در نظر گرفتن اهداف و دستاوردهای مورد انتظار، مطابق فرم (پیوست) طرح نامه به نشانی www.taxresearch.ir ارسال نمایید. بدیهی است، ارتباط سوابق تحصیلی (رشته و گرایش) و سوابق پژوهشی (مرتبط با مالیات و موضوع پیشنهادی و همچنین داشتن رتبه پژوهشگری از سازمان مدیریت و برنامه ریزی) مجری طرح و تیم پژوهشی، ضروری می باشد. سازمان امور مالیاتی کشور پس از بررسی طرح نامه و در صورت تصویب کلیات آن، نسبت به اعلام RFP تکمیلی طرح اقدام خواهد کرد. در ضمن، ارسال طرح نامه هیچگونه تعهدی برای سازمان امور مالیاتی کشور ایجاد نمی کند و تصویب نهایی طرح نامه منوط به احراز شرایط اولیه و تصویب نهایی آن توسط شورای پژوهشی سازمان می باشد.

سازمان امور مالیاتی کشور

فهرست اولویت‌های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۹

- ۱- برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب (پزشکان، طلافروشان و ...) (رویکرد خرد) ۴
- ۲- برآورد ظرفیت مالیاتی تجارت الکترونیک (ایبترنتی) ۵
- ۳- برآورد فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران ۶
- ۴- تهیه ماتریس حسابداری اجتماعی ایران با محوریت مالیات و محیط زیست ۸
- ۵- برآورد فرار مالیاتی در ایران به تفکیک انواع مالیاتها ۱۰
- ۶- بررسی اثرات احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده در ایران ۱۱
- ۷- بررسی آثار لایحه اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم (بازنگری معافیتها و مشوقها) ۱۲
- ۸- بررسی آثار و پیامدهای پیاده سازی مالیات بر عایدی سرمایه (در اجرای لایحه اخیر اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم) ۱۴
- ۹- بررسی آثار و پیامدهای پیاده سازی مالیات بر جمع درآمد در ایران (در اجرای لایحه اخیر اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم) ۱۶

۱- برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب (پزشکان، تلافروشان و ...) (رویکرد خرد)

مالیات بر درآمد مشاغل یکی از مهمترین پایه های مالیاتی در کشور است که بر درآمد خالص بخش زیادی از فعالان اقتصادی شاغل در بخش های مختلف خدماتی، تولیدی و بازرگانی وضع می شود. بررسی آمار و ارقام نشان می دهد این پایه با وجود دارا بودن ظرفیت بالقوه مالیاتی قابل توجه، طی سال های گذشته نقش پررنگی در درآمدهای مالیاتی نداشته است. به طور کلی نظام مالیاتی کشور همواره در این بخش با چالش های زیادی روبرو بوده است. ویژگی های ذاتی فعالیت های این بخش در کنار عدم شفافیت در گردش اطلاعات مالی آنها، هزینه های اجتماعی و اداری وصول مالیات را در این بخش افزایش داده است. به گونه ای که علی رغم انجام اصلاحات گسترده در ساختار نظام مالیاتی، سهم مالیات مشاغل از کل درآمدهای مالیاتی به دلایل متعددی چون نبود نظام مالیات بر مجموع درآمد، سنتی بودن ساختار فعالیت های بخش مشاغل، فرار مالیاتی گسترده در این بخش که متاثر از نبودن بانک جامع اطلاعاتی از جریان وجوه و جریان کالا است، عدم گسترش کامل نظام مالیات بر ارزش افزوده و غیره کاهش یافته است. لذا لازم است مطالعاتی در خصوص مشاغل با اهمیت کشور مانند پزشکان، تلافروشان، آهن فروشان، و ... صورت گیرد و با استفاده از اطلاعات و داده های میدانی و خرد، درآمد و در نتیجه ظرفیت مالیاتی این مشاغل برآورد گردیده و موانع و مشکلاتی که موجب عدم وصول مالیات واقعی از آنها شده است مورد شناسایی قرار گیرند.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی بخش مشاغل و ارزش افزوده آن به تفکیک مشاغل و صنوف منتخب
- برآورد ظرفیت مالیاتی مشاغل منتخب با استفاده از داده های میدانی و خرد
- برآورد میزان شکاف مالیاتی در مشاغل منتخب و آرایه راهکارهای لازم برای کاهش آن

۲- برآورد ظرفیت مالیاتی تجارت الکترونیک (اینترنتی)

تشریح موضوع و اهمیت آن

در سالهای اخیر ظهور اینترنت شیوه تجارت و مبادلات اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است. اینترنت این امکان را برای بنگاهها و عاملان تجاری فراهم کرده تا روشهای جدیدی را برای بازاریابی و فروش کالاهای خود انتخاب کنند. امروزه تجارت الکترونیکی با نرخ بالایی در سطح جهان و در ایران رو به افزایش می باشد و بهره نگرتن از تجارت الکترونیک به معنای کندی معاملات و از دست رفتن فرصت های لحظه ای و زودگذر در تجارت جهانی است. به دنبال گسترش و اهمیت روز افزون تجارت و بازاریابی الکترونیکی و با توجه به اهمیت درآمدهای مالیاتی به عنوان منبع پایدار درآمدی دولت پس از درآمدهای نفتی، مالیات از تجارت الکترونیک یکی از مهمترین منابع کسب درآمد در دولت الکترونیک است. این مهم از دو جهت حائز اهمیت است: اولاً ظرفیت مالیات ستانی از بنگاهها و کسب و کارهای جدید که فعالیت های خود را در بستر الکترونیکی و اینترنت انجام می دهند و دیگری انتقال فعالیت بنگاهها و کسب و کارهای قدیمی به فضای اینترنت و احتمال فرار و به تبع آن نشتی درآمدهای مالیاتی است. یکی از ابعاد تحقق دولت الکترونیک طراحی ساز و کارهای نظارت بر فعالیت های موجود در بستر شبکه های اینترنتی و مالیات ستانی از شیوه های نوین تجارت می باشد و لذا سازمان امور مالیاتی به عنوان نهاد متولی وصول مالیات می بایست راهکارهایی را اتخاذ نماید تا همزمان با گسترش شیوه های جدید مبادلاتی (از جمله مبادلات و بازاریابی اینترنتی)، عملکرد خود را در شیوه های وصول مالیات بهبود بخشد و امکان فرار مالیاتی را به حداقل رساند. لذا استفاده از فناوری اطلاعات در فرایندهای مختلف مالیات ستانی (از قبیل شناسایی، ثبت نام و دریافت اظهارنامه)، تشخیص و در نهایت وصول مالیات در حوزه مالیات الکترونیکی را می تواند بهبود بخشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی وضعیت موجود و موانع و مشکلات مالیات ستانی از تجارت الکترونیک
- الزامات قوانین و مقررات مالیاتی در توسعه تجارت الکترونیکی
- شناسایی راه های فرار مالیاتی در شرکت های بازاریابی اینترنتی
- بررسی تطبیقی تجارب سایر کشورها در مالیات ستانی از تجارت الکترونیکی
- برآورد حجم اقتصاد الکترونیکی، تعداد فعالان آن و نیز برآورد ظرفیت مالیاتی این بخش

۳- برآورد فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران

تشریح موضوع و اهمیت آن

بررسیها در اغلب کشورهای توسعه یافته نشان می دهد که درآمدهای مالیاتی یکی از مهم ترین منابع درآمدی در این کشورها را تشکیل می دهد اما در مقابل کشورهای در حال توسعه دارای یک سیستم مالیاتی ناکارآمد هستند که قادر به تأمین اهداف مالی و مالیاتی دولت نمی باشند. لذا این کشورها نیازمند یک سیستم مالیاتی نوین و با ثبات هستند که بتواند نقش خود را به بهترین وجه ایفا کند.

اقتصاد ایران در سال های اخیر به دلیل گسترش تحریم های اقتصادی، افت شدید قیمت نفت و کسری بودجه حاصل از آن در پی تمرکززدائی از نظام درآمد- هزینه وابسته به درآمدهای نفتی و گرایش به سمت درآمدهای مالیاتی است. این در حالی است که مقایسه حجم اقتصاد ایران با میزان مالیات وصولی نشان دهنده وجود شکاف مالیاتی نسبتاً قابل توجه می باشد. شایان ذکر است شکاف مالیاتی عبارت است از تفاوت بین مالیات وصول شده و مالیاتی که طبق قانون باید وصول شود (مالیات بالقوه قانونی). لذا انجام اصلاحات لازم برای کاهش شکاف مالیاتی را می توان یکی از اولویت های مهم و ضروری در نیل به اهداف نظام اقتصادی کشور تلقی نمود. بدین منظور لازم است شکاف مالیاتی و عوامل شکل گیری آن بررسی شده تا اصلاحات قانونی لازم، برای جلوگیری و کاهش آن انجام شده و زمینه لازم برای افزایش کارائی نظام مالیاتی و درآمدهای مالیاتی فراهم شود، به عبارت دیگر، بستر مناسبی برای توسعه اقتصادی پایدار فراهم گردد. ذکر این نکته لازم است که فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی دو عامل اصلی تشکیل دهنده شکاف مالیاتی است. در این راستا اقدامات مؤدیان (رفتارهای ناشی از سهل انگاری، بی دقتی، بی- توجهی یا فرارهای تعمدی) و نیز نقاط ضعف موجود در نظام مالیاتی حاکی از اجتناب ناپذیر بودن قصور در تمکین از قوانین مالیاتی است. بنابراین سازمان امور مالیاتی باید در مواقع مقتضی ساختارها و راهبردهایی را جهت حصول اطمینان از حداقل بودن موارد عدم تمکین از قوانین مالیاتی بکار گیرد.

در سال های اخیر سازمان امور مالیاتی کشور با توجه به حدود اختیارات خود، حداکثر ظرفیت و منابع خود را برای فائق آمدن بر مشکلات مذکور به کار گرفته است، اما بدیهی است بخش وسیعی از مشکلات که زمینه پیدایش اقتصاد غیررسمی و ایجاد شکاف مالیاتی در سطح کشور را به وجود آورده است برونزا و خارج از حوزه اختیارات این سازمان بوده و لازم است تمامی دستگاه های مسئول با همکاری یکدیگر با این پدیده مقابله نمایند. شایان ذکر است که تاکنون مطالعات بسیاری در خصوص برآورد شکاف مالیاتی در نظام های مالیاتی جهان با استفاده از

روش های مستقیم و غیر مستقیم صورت گرفته که البته در تعیین رفتار تمکین مالیاتی گروه های مختلف مؤدیان، برآورد اقتصاد غیررسمی و در پی آن فرار مالیاتی نیز کاربرد داشته اند.

با توجه به اینکه در مفاد قانون مالیات های ایران به منظور جذب سرمایه و توسعه صادرات در مناطق آزاد تجاری-صنعتی، معافیت ها و مشوق های ویژه ای در پایه های مختلف مالیاتی در نظر گرفته شده است و این امر می تواند یکی از علل اصلی اجتناب از پرداخت مالیات و فرار مالیاتی در این مناطق باشد و هزینه های اقتصادی و مالی بسیاری را به دولت تحمیل نماید، لذا ضروری است تا با مناسبترین روش برآوردی میزان دقیق شکاف مالیاتی در مناطق آزاد کشور مشخص شود.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- شناسایی جنبه های مهم موضوع فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد و روش های تشخیص آن
- بررسی قوانین و مقررات مالیاتی ایران در ارتباط با فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد
- بررسی اقدامات انجام گرفته در خصوص کاهش فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد سایر کشورها
- بررسی کانال های فرار یا اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد ایران
- ارائه راهکارهای لازم به منظور اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی مرتبط با فرار، اجتناب و شکاف مالیاتی در مناطق آزاد ایران.
- برآورد اندازه فرار و اجتناب مالیاتی در مناطق آزاد به تفکیک نوع مالیات، علل فرار و اجتناب و غیره

۴- تهیه ماتریس حسابداری اجتماعی ایران با محوریت مالیات و محیط زیست

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه جهت بررسی موضوعات و سیاست های مختلف اقتصادی در سطوح کلان از ابزارهای مختلفی استفاده می شود تا از این طریق ارتباط و پیوندهای میان بخش های مختلف اقتصاد مشخص گردد. از جمله ابزارهای قوی در این امر می توان به ماتریس حسابداری اشاره نمود که پایه و اساس مدل سازی های اقتصادی مبتنی بر الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه می باشد. این الگوسازی در برنامه ریزی ها و سیاست گذاری های اقتصادی- اجتماعی و عمدتاً به منظور تجزیه و تحلیل ارتباط موجود میان ویژگی های ساختاری یک اقتصاد و به ویژه چگونگی توزیع درآمد و هزینه در گروه های مختلف خانوارها از آن استفاده می شود. به طور کلی ماتریس حسابداری اجتماعی یک سیستم اطلاعاتی و آماری شامل اطلاعات و آمارهای اجتماعی و اقتصادی جهت بررسی ارتباط بین بخش های مختلف یک کشور می باشد. این آمار و اطلاعات شامل کالا و خدمات، تولید، درآمد و ارزش افزوده، توزیع مجدد درآمد، پرداختی به عوامل تولید داخلی و خارجی، مصرف، تشکیل سرمایه و... می باشد که از طریق آن ها و شناخت ارتباط بین بخش های اقتصادی، می توان راه های رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی در کشور را شناسایی نمود. در این راستا، مالیات به عنوان برداشتی حساب شده و متکی بر برنامه از درآمد و ثروت ملی و از طریق تحرک سرمایه گذاری و نیز توزیع مجدد درآمد، به عنوان ابزار سیاست های مالی برای ایجاد تعادل مورد نظر در سطح کلان اقتصادی، اهمیت به سزایی دارد. به گونه ای که نوع سیاست مالیات ستانی می تواند شرایط مناسب جهت رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ را ایجاد نماید. لذا تشکیل و استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی با محوریت مالیات و بررسی میزان، نوع مالیات پرداختی به تفکیک انواع فعالیتها از اولویت های مدنظر این طرح می باشد.

در اینجا دو نوع ماتریس شامل ماتریس حسابداری اجتماعی بخشی که ناظر به نحوه توزیع مالیات ها و تعیین بار مالیاتی بخش ها و فعالیت های مختلف اقتصادی است و دیگری ماتریس حسابداری اجتماعی کالایی است که ناظر بر نحوه توزیع بار مالیاتی روی انواع کالاها و خدمات است.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- سازماندهی و ارائه اطلاعات در خصوص ساختار اقتصادی کشور با تاکید بر پرداخت کنندگان مالیاتی (مودیان به تفکیک فعالیت و نوع مالیات)
- طراحی SAM بخشی (فعالیت) با محوریت مالیات و محیط زیست بر اساس آخرین جدول داده ستانده کشور
- طراحی SAM کالایی با محوریت مالیات و محیط زیست بر اساس آخرین جدول داده ستانده کشور

۵- برآورد فرار مالیاتی در ایران به تفکیک انواع مالیاتها

تشریح موضوع و اهمیت آن

فرار مالیاتی زاییده فعالیت های غیررسمی و پنهان در اقتصاد است و به هر نوع اقدام غیر قانونی برای کتمان درآمد به منظور نپرداختن مالیات اطلاق می شود. فرار مالیاتی یک اقدام مجرمانه و غیرقانونی است که علاوه بر کاهش درآمدهای مالیاتی به دلیل اینکه از کانال اقتصاد غیررسمی تحمیل می شود، موجب انحراف در سیاست گذاری ها نیز می شود. فرار به نوعی یک مقوله فراسازمانی است و کاهش و یا به حداقل رساندن آن، نیازمند عزم ملی و تعامل همه دستگاه ها می باشد. تجربه جهانی در خصوص فرار و سهم آن از تولید ناخالص داخلی کشورها، نشان می دهد کمابیش این مشکل در همه کشورها وجود دارد، اما سهم کشورهای در حال توسعه بیشتر است. از آنجایی که میزان فرار و عوامل موثر بر آنها در صنایع و صنوف مختلف، متفاوت می باشد، برآورد حجم فرار به تفکیک بخش ها و منابع مختلف مالیاتی با رویکرد خرد اقتصادی می تواند منجر به ارائه راهکارها و پیشنهادات کاربردی گردد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- مطالعه دلایل مختلف بروز فرار مالیاتی
- بررسی ارتباط بین فرار مالیاتی و اقتصاد غیررسمی
- برآورد حجم فرار مالیاتی به تفکیک منابع عمده مالیاتی
- ارائه پیشنهادات کاربردی در خصوص کاهش حجم فرار مالیاتی

۶- بررسی اثرات احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده در ایران

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات بر ارزش افزوده در ایران از نیمه دوم سال ۱۳۸۷ در حال اجرا می باشد و هم اینک لایحه قانون دائمی آن در مجلس شورای اسلامی در حال بررسی می باشد. نرخ این مالیات، در دوره اجرای آزمایشی این قانون هر سال با یک واحد درصد افزایش از ۳ درصد به ۹ درصد افزایش یافته است. این نظام مالیاتی، علیرغم برخی مشکلات اجرایی، منافع زیادی برای نظام اقتصادی کشور بدنیال داشته است. مقایسه نرخ این مالیات در ایران با بسیاری از کشورهای جهان نشان می دهد که ایران یکی از پایین ترین نرخهای مالیات بر ارزش افزوده را در جهان دارد. بسیاری از کشورها این مالیات را با یک نرخ پایین شروع و در ادامه نسبت به افزایش آن اقدام نموده اند. بدون تردید، در شرایط کنونی که اقتصاد کشور با تحریمهای ظالمانه دشمن روبرو است، یکی از راههای جبران درآمدهای نفتی، افزایش سهم مالیاتها از منابع بودجه عمومی است و در این میان یکی از راههای افزایش سهم مالیاتها افزایش پایه و افزایش نرخهای مالیاتی است. در این راستا، انجام یک مطالعه در زمینه آثار احتمالی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و تعیین یک نرخ بهینه برای آن از اهداف این مطالعه می باشد. علاوه بر این محاسبه شاخص کارایی مالیات بر ارزش افزوده در ایران در طول اجرای این مالیات در کشور یکی دیگر از اهداف این طرح می باشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- تبیین و بررسی وضع موجود نظام مالیات بر ارزش افزوده در کشور
- محاسبه شاخص کارایی نظام مالیات بر ارزش افزوده در ایران از ابتدا تاکنون
- بررسی اثرات افزایش نرخ کنونی مالیات بر ارزش افزوده

۷- بررسی آثار لایحه اصلاح قانون مالیات های مستقیم (بازنگری معافیت ها و مشوق ها)

تشریح موضوع و اهمیت آن

یکی از مهمترین ابزار نیل به اهداف سیاست های اقتصاد مقاومتی و در نهایت رشد و توسعه کشور، ارتقای جایگاه و افزایش کارایی و اثربخشی نظام مالیاتی کشور است. این در حالی است که وجود حجم گسترده ای از معافیت ها و مشوق های مالیاتی به مثابه مانعی مهم در برابر اصلاح ساختار مالیاتی کشور عمل کرده است. با مروری بر نظام معافیت ها و مشوق های مالیاتی در ایران و سایر کشورها مشاهده می شود که تعداد، حجم و عمق معافیت های مالیاتی موجود در نظام مالیاتی کشور در مقایسه با اغلب کشورهای جهان در سطح بسیار بالاتری قرار دارد. همچنین در خصوص اثربخشی اکثر این معافیت ها بر تولید و سرمایه گذاری و یا تهییج فعالیت ها، تردید اساسی وجود دارد. ترکیب این واقعیت با آثار منفی معافیت ها و همچنین پیچیده سازی نظام مالیاتی، سوءاستفاده از آنها به عنوان ابزاری برای فرار مالیاتی در سایر بخش ها و فعالیت ها، ایجاد تبعیض آشکار میان فعالیت های اقتصادی، زیان درآمدی بالا برای دولت و غیره، بازنگری در معافیت ها و مشوق های مالیاتی را به عنوان اساسی ترین محور اصلاح نظام مالیاتی و اصلاح نظام درآمدی دولت مطرح ساخته است. در این راستا لازم است سیاست هایی برای رفع تبعیض مالیاتی به سود بخش نسبتاً غیرشفاف اقتصاد و نیز ساماندهی معافیت ها و مشوق های مالیاتی مورد تصویب و اجرا قرار گیرند. این موضوع به ویژه در شرایط فعلی که دولت با توجه به تحریم های ظالمانه دشمنان انقلاب، با افزایش فشار به منابع درآمدی خود مواجه است و لزوم کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، از اهمیت بیشتری برخوردار است. البته این امر علاوه بر جنبه درآمدی، از لحاظ تنظیم گری نیز حائز اهمیت است و به دولت در رسیدن به اهداف سیاستی خود در تقویت بخش مولد اقتصاد در کشور از طریق شفاف سازی، رفع تبعیض های مالیاتی و ایجاد شرایط رقابتی در فضای کسب و کار کشور کمک می کند.

براین اساس در سال های گذشته سعی شده است با انجام مطالعات کارشناسی و تطبیقی، پیشنهادات جامعی در این خصوص ارائه شود که در نهایت به عنوان یکی از محورهای کلیدی پیش نویس لایحه اصلاح قانون مالیات های مستقیم که هم اکنون در دولت در حال بررسی می باشد گنجانده شده است. با این حال، با توجه به اهمیت و حساسیت موضوع، انجام مطالعاتی عمیق تر در خصوص آثار و پیامدهای مالیاتی، اقتصادی، اجتماعی و ... پیشنهادات ارائه شده ضروری می باشد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی مبانی نظری اعطای انواع معافیت ها و مشوق های مالیاتی در حوزه های مختلف
- مطالعه روند اخیر اعطای معافیت ها و مشوق های مالیاتی در سایر کشورها و وضعیت فعلی آنها و انجام مطالعات تطبیقی لازم در این خصوص
- تحلیل هزینه - فایده انواع معافیت ها و مشوق های مالیاتی موجود در سطح خرد و کلان
- برآورد آثار و پیامدهای مالیاتی و اقتصادی احکام پیشنهادی در پیش نویس لایحه اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم و تجزیه و تحلیل سایر اثرات آنها در حوزه های اجتماعی و سیاسی.

۸- بررسی آثار و پیامدهای پیاده سازی مالیات بر عایدی سرمایه (در اجرای لایحه اخیر اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم)

مهمترین شاخص ارزیابی عملکرد هر نظام مالیاتی، نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی کشور می باشد که مروری بر آن برای ایران نشان می دهد در مقایسه با سایر کشورها در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. عوامل مختلفی در این امر دخیل هستند که محدود بودن پایه های مالیاتی از بااهمیت ترین این عوامل می باشد. در این راستا شایان ذکر است مالیات بر عایدی سرمایه، پایه مالیاتی است که از سالها قبل در اغلب کشورهای جهان مدنظر قرار گرفته است، در حالی که ایران فاقد چنین مالیاتی می باشد. این امر علاوه بر زیان درآمدی برای دولت و اثرگذاری بر پایین بودن شاخص های عملکردی نظام مالیاتی، دولت را از داشتن ابزار سیاستی موثری برای کنترل بازار انواع دارایی ها محروم ساخته است. بدین ترتیب که افراد با ورود به بازار انواع کالاهای سرمایه ای، اقدام به انجام معاملات سوداگرانه زده که رشد غیرمنطقی و نوسانات قابل توجه قیمت برخی از دارایی ها از پیامدهای این اتفاق می باشد. همچنین بازار سوداگری به جهت سود کلان و ریسک ناچیز، در فقدان ابزارهای بازدارنده، جذابیت بیشتری نسبت به تولید، برای فعالان اقتصادی ایجاد می کند و به همین سبب منابع مالی و انسانی به سمت این گونه فعالیت های غیرمولد منحرف می شود و فعالان واقعی تولید از تامین سرمایه کافی برای ادامه فعالیت خود محروم می گردند. بر این اساس، لازم است ابزارهای بازدارنده در قالب مالیات بر عایدی سرمایه برای حذف انگیزه فعالیت سوداگرانه به کار گرفته شوند تا بدین وسیله، سوداگران به تدریج از فعالیت های اختلال زا خارج و اقتصاد مولد رونق یابد.

براین اساس، سازمان امور مالیاتی کشور در سالهای گذشته انجام مطالعات مختلفی در راستای امکان سنجی پیاده سازی پایه مالیات بر عایدی سرمایه با توجه به مبانی نظری، تجارب سایر کشورها و نیز ملاحظات اقتصاد ایران را در دستور کار خود قرار داده است که در نهایت منجر به گنجاندن احکام مربوط به این پایه مالیاتی در پیش نویس لایحه اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم شده است. شایان ذکر است به دلیل مشکلات و پیچیدگی های طراحی و اجرای موفق این پایه مالیاتی، در گام نخست اخذ مالیات بر عایدی سرمایه صرفاً در بخش املاک به عنوان یکی از مهمترین و حساس ترین دارایی های مورد توجه در معاملات سوداگری، مدنظر قرار گرفته است. با این حال اثرات

و پیامدهای اجرای پیش نویس لایحه در بازار مسکن، کلیت اقتصاد کشور و نیز مالیه‌های وصولی از مواردی است که نیاز به مطالعات بیشتری دارد.

اهداف و نتایج مورد انتظار

- بررسی پیش شرط های معرفی مالیات بر عایدی سرمایه (املاک) در ایران
- مطالعه ملاحظات اجرایی، قانونی، اجتماعی و سیاستی پیاده سازی مالیات بر عایدی سرمایه (املاک) در ایران
- برآورد آثار و پیامدهای اخذ مالیات بر عایدی سرمایه (املاک) در بازار مسکن و سایر بخش های اقتصاد کشور
- برآورد درآمدهای مالیاتی حاصل از اجرای پایه مالیات بر عایدی سرمایه (املاک) در بازه های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت.

۹- بررسی آثار و پیامدهای پیاده سازی مالیات بر جمع درآمد در ایران (در اجرای لایحه اخیر اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم)

تشریح موضوع و اهمیت آن

مروری بر قوانین مالیاتی کشور نشان می‌دهد که نظام مالیات بر جمع درآمد اشخاص حقیقی یا به تعبیر جهانی آن مالیات بر درآمد شخصی (PIT¹) از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۰ در قوانین مالیاتی کشور وجود داشته، اما به دلیل فراهم نبودن بسترهای لازم برای پیاده سازی و اجرای این سیستم، نظیر فقدان نظام جامع اطلاعات مالیاتی و غیره، هیچگاه در عمل اجرا نشد. به همین دلیل در اصلاحیه سال ۱۳۸۰ قانون مالیاتهای مستقیم، نظام مالیات بر جمع درآمد از قوانین مالیاتی کشور حذف شد. در حال حاضر در ایران، انواع درآمدهایی که هر شخص حقیقی از منابع مختلف (نظیر درآمد حاصل از فعالیت در مشاغل مختلف، درآمد حقوق و دستمزد، درآمد اجاره مستغلات و غیره) کسب می‌کند، به صورت جداگانه مشمول مالیات می‌شوند. بدین ترتیب برای هر یک از منابع درآمدی، فرآیند مالیات‌ستانی جداگانه‌ای وجود دارد و هر منبع درآمدی ضمن برخورداری از معافیت‌های مالیاتی جداگانه با نرخهای مالیاتی متفاوتی نیز مشمول مالیات می‌شوند. چنین رویگری از یک طرف به وضوح در تضاد با عدالت مالیاتی بوده و از سوی دیگر کاهش کارایی نظام مالیاتی و افزایش هزینه های وصول و تمکین مالیاتی را در پی دارد. همچنین پیش بینی می‌شود اجرای سیستم مالیات بر جمع درآمد با تجمیع اطلاعات مربوط به انواع فعالیت‌های اقتصادی هر یک از مودیان، دارای اثرات مثبت بسیاری در زمینه ایجاد شفافیت اقتصادی بوده و زمینه را برای اجرای انواع طرحها و سیاست‌های اقتصادی مهیا کند. بنابراین به نظر می‌رسد یکی از ضروریات اصلاح و ارتقای عملکرد نظام مالیاتی کشور حرکت به سمت اجرای مالیات بر جمع درآمد اشخاص باشد. شایان ذکر است احکام مربوط به برنامه های مذکور پس از انجام بررسی های مختلف کارشناسی و مطالعات تطبیقی، در پیش نویس لایحه اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم گنجانده شده و در حال حاضر در دولت در حال بررسی می باشد.

با وجود اینکه پیش نویس ارائه شده دارای اسناد پشتیبان حاوی مطالعات مربوط و تحلیل کلی آثار احتمالی است، اما به جهت گستردگی اصلاحات و احکام مدنظر و حساسیت و اهمیت حیاتی موضوع، انجام مطالعاتی عمیق تر و جزئی تر در این زمینه ضروری می باشد.

¹ -Personal Income tax

اهداف و نتایج مورد انتظار

- مروری بر الزامات و پیش شرط های اجرایی، اطلاعاتی و سازمانی برای نیل به اهداف پیاده سازی و اجرای نظام مالیات بر جمع درآمد شخصی (PIT) در ایران
- بررسی گامهای اجرایی به منظور اجرای نظام مالیات بر جمع درآمد شخصی (PIT) در ایران
- بررسی آثار کوتاه مدت و بلندمدت احکام پیشنهادی در شاخص های کلان اقتصاد کشور (تولید ناخالص داخلی، نرخ تورم، نرخ بیکاری و ...) و فعالیت های اقتصادی در بخش های مختلف
- بررسی تأثیر اجرای اصلاحات مدنظر در ارتقای عدالت مالیاتی و وضعیت توزیع درآمد در کشور
- برآورد اثرات درآمدی پیش نویس لایحه (در بازه های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت).

